

ژئوپلیتیک تغیر اقلیم در ایران

مؤلف
دکتر محمد بصیری صدر
www.ketab.ir

انتشارات سمیع

سرشناسه	: بصیری صدر، محمد، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدیدآور	: ژئوپلیتیک تغییر اقلیم در ایران / مولف محمد بصیری صدر؛ ناظر فنی محمد اخباری؛ ویراستار مهدی عطایی.
مشخصات نشر	: تهران: سمیع، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۶۰ ص.: مصور (رنگی)، جدول، نمودار.
شابک	: ۸-۴۴-۸۳۹۸-۶۰۰-۹۷۸:
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۴۹ - ۳۶۰.
موضوع	: تغییرات اقلیمی - ایران Climatic changes - Iran تغییرات اقلیمی - ایران -- جنبه‌های زیست‌محیطی Climatic changes -- Environmental aspects -- Iran
موضوع	: ایران -- اوضاع اقلیمی Iran -- Climate
رده بندی کنگره	: ۹۸۱/۸QC
رده بندی دیویی	: ۵۷۷/۶۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۷۱۱۲۷۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

انتشارات سمیع

ژئوپلیتیک تغییر اقلیم در ایران

دکتر محمد بصیری صدر

شابک: ۸-۴۴-۸۳۹۸-۶۰۰-۹۷۸

ناظر فنی: دکتر محمد اخباری

ویراستار: مهدی عطایی

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰ نسخه

تعداد صفحه: ۲۵۴

بها: ۷۵۰۰۰ تومان

قطع: وزیری

انتشارات سمیع

تهران - شهرری: بازار بزرگ ری - طبقه اول - پلاک ۴۵/۱

تلفن: ۵۵۹۵۳۸۰۸ - ۵۵۹۵۳۸۷۱ - تلفکس ۳۳۹۹۶۶۹۱ - همراه: ۰۹۳۵۸۸۲۳۳۸۸

حساب سیبا: ۰۳۳۶۵۱۹۷۵۰۰۰۶ sameipub@yahoo.com پست الکترونیکی

پیامک: ۰۹۳۲۱۰۱۸۷۵۲

حقوق چاپ محفوظ است

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ
يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ
حُطَامًا ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ

سوره زمر آیه ۶۱

آیا (نشانه لطف‌های خدا را در دنیا) نمی‌بینی که خدا از آسمان آب باران نازل
گردانید و آن را درروی زمین در نه‌ها و موی‌ها روان سافت آنگاه انواع نباتات
کوناگون بدان برویاند باز (از سبزی و قرمزی) رو به قران آرد و نفست بنگری که (زد
شود و آنگاه خدا فشکش گرداند؟ همانا در آن صامیان عقل را تذکر (قدرت و رحمت
الهی) است.

Do you not see that Allah sends down rain from the sky and makes it flow as springs [and rivers] in the earth; then He produces thereby crops of varying colors; then they dry and you see them turned yellow; then He makes them [scattered] debris. Indeed in that is a reminder for those of understanding.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات.....	۱۵
مقدمه:.....	۱۷
۱-۱- اهمیت و ضرورت تهیه و تدوین کتاب:.....	۲۲
۲-۱- هدف‌های مدنظر این کتاب:.....	۲۳
هدف کلی:.....	۲۳
اهداف خرد از این تحقیق عبارت است از:.....	۲۳
۳-۱- سؤالات مورد تحقیق در این کتاب:.....	۲۴
سؤال اصلی:.....	۲۴
سؤالات فرعی:.....	۲۴
۴-۱- مراحل اجرای تحقیق و تبدیل به کتاب:.....	۲۷
فصل دوم: مبانی نظری.....	۲۹
مقدمه:.....	۳۱
۲-۱- پیشینه تحقیق:.....	۳۲
۲-۲- مفهوم ژئوپلیتیک:.....	۳۴
ژئوپلیتیک حاکمیت ملی در عصر گسترش جهانی:.....	۴۳
دیدگاه‌های مهم ژئوپلیتیک:.....	۴۵
۱- رویکرد ژئواکونومیک:.....	۴۵
۲- رویکرد ژئوکاچر:.....	۴۶
۳- رویکرد ژئوپلیتیک انتقادی:.....	۴۷
ژئوپلیتیک انتقادی و زیست محیطی:.....	۵۱
۴- رویکرد ژئوپلیتیک زیست محیطی:.....	۵۲
امنیت زیست محیطی:.....	۵۵
۲-۳- مفاهیم تغییر اقلیم:.....	۵۸
مفهوم تغییر اقلیم:.....	۵۸
تاریخچه پیدایش و آشنایی با علل و ماهیت بروز تغییرات اقلیمی:.....	۵۹
علل و ماهیت بروز تغییرات اقلیمی:.....	۶۱
عوامل تغییر اقلیم:.....	۶۱
۱- عوامل اقلیمی ایجادکننده تغییر آب و هوایی:.....	۶۲
۷- نوسانات درون اقلیم زمین.....	۶۲

۶۴	✓نوسان پذیری اقیانوس
۶۵	✓انجماد و ذوب یخ‌های قطب شمال
۶۶	۲- عوامل غیر اقلیمی ایجادکننده تغییر آب‌وهوایی:
۶۶	✓گازهای گلخانه‌ای
۶۸	✓کتونیک (زمین ساختی) صفحه‌ای
۶۹	✓نوسان خورشیدی
۷۰	✓غیررات گردشی زمین
۷۱	✓فوران آتش‌فشان
۷۲	✓بهره‌برداری از زمین
۷۳	اثر تغییر آب‌وهوایی بر روی کره زمین:
۷۵	سناریوهای تغییر اقلیم:
۷۸	مهمترین اثرات تغییرات آب‌وهوایی:
۷۸	۱- خشک‌سالی:
۷۹	۲- تغییر سطح دریا:
۸۰	۳- کاهش محصولات کشاورزی و دامی و از بین رفتن پوشش‌های سبز:
۸۲	۴- انقراض نسل‌های گیاهی و حیوانی:
۸۳	۵- کاهش منابع آب آشامیدنی:
۸۵	۶- تحلیل گرده‌افشانی:
۸۵	۷- آلودگی هوا و ریزگردها:
۸۵	۸- فرونشست زمین و بیابان‌زایی:
۸۶	۹- سلامت و بهداشت عمومی:
۸۸	۱۰- تغییر الگوی بارش
۸۹	۱۱- آتش‌سوزی‌های گسترده:
۹۰	۱۲- بازار انرژی، الگوهای تولید و مصرف انرژی:
۹۱	۱۳- افزایش میزان غلظت CO ₂ :
۹۴	۱۴- مهاجرت، فقر و افزایش درگیری:
۹۶	۱۵- سیلاب‌های شدید:
۹۷	۱۶- حمل و نقل و زیرساخت‌های فیزیکی:
۹۷	۱۷- تأثیر ترکیبی اثرات تغییر اقلیم
۱۰۰	۲-۴- مفهوم توسعه پایدار:

شاخص های توسعه پایدار:.....	۱۰۴
مفهوم توسعه پایدار محیط زیست:.....	۱۰۵
اهداف توسعه پایدار زیست محیطی:.....	۱۰۷
شاخص های توسعه پایدار محیط زیست:.....	۱۰۸
تأثیر تغییر اقلیم در توسعه پایدار:.....	۱۱۰
۲-۵- ژئوپلیتیک تغییر اقلیم:.....	۱۱۲
تاریخچه ارتباط اقلیم با ژئوپلیتیک:.....	۱۱۲
ژئوپلیتیک تغییرات جوی:.....	۱۱۵
سیاست ها و تغییرات آب و هوایی:.....	۱۱۶
پیامدهای امنیتی تغییرات آب و هوایی:.....	۱۱۷
ژئوپلیتیک ها و تغییرات آب و هوایی:.....	۱۲۰
تغییر اقلیم و پیامدهای آن در مقیاس جهانی:.....	۱۲۵
مهم ترین تأثیرات و پیامدهای تغییر اقلیم بر ژئوپلیتیک جهانی:.....	۱۲۶
درگیری و تنش بر اثر کمبود آب:.....	۱۲۶
تهدید محصولات کشاورزی و امنیت غذایی:.....	۱۲۷
گسترش فقر و بیکاری:.....	۱۳۰
تأثیر بر مرزهای سیاسی و بین المللی:.....	۱۳۴
تهدید سلامت بشر و گسترش بیماری های واگیردار و خطرناک:.....	۱۳۵
۲-۶- نظریات اندیشمندان در خصوص ژئوپلیتیک تغییرات اقلیمی:.....	۱۳۷
نظریه تناقض گیدنز:.....	۱۳۷
نظریه تغییرات اقلیمی، کشمکش مناطق و درس ها:.....	۱۳۸
فصل سوم: تغییر اقلیم در ایران	۱۴۳
مقدمه:.....	۱۴۵
اثرات تغییر اقلیم و پیامدهای آن در کشور:.....	۱۴۶
نشانه های تغییر اقلیم در ایران:.....	۱۴۶
نظر برخی از اندیشمندان جغرافیایی ایرانی در خصوص تغییر اقلیم:.....	۱۴۸
نظر برخی از صاحب نظران در خصوص نشانه های تغییر اقلیم در کشور ایران:.....	۱۵۰
آسیب ها و پیامدهای ناشی از تغییر اقلیم در ایران:.....	۱۵۲
۱- پیامدهای اقتصادی:.....	۱۵۳
۲- پیامدهای اجتماعی:.....	۱۵۴

۱۵۴	۳- پیامدهای زیست محیطی:
۱۵۶	۴- پیامدهای سیاسی امنیتی:
۱۵۹	آسیب های احتمالی در اثر تغییر اقلیم در آینده کشور ایران
۱۵۹	اثرات تغییر آب و هوا بر منابع آب
۱۵۹	اثرات تغییر آب و هوا بر کشاورزی
۱۶۰	اثرات تغییر آب و هوا بر جنگل و مراتع
۱۶۱	اثرات تغییر آب و هوا بر مراتع
۱۶۲	اثرات تغییر آب و هوا بر بهداشت
۱۶۳	اثرات تغییر آب و هوا بر زائادات
۱۶۹	فصل چهارم: پهنه بندی کشور بر اساس اثرات تغییر اقلیم
۱۷۱	مقدمه
۱۷۲	پهنه بندی کشور بر اساس یافته های پیمایش (پرسشنامه):
۱۷۳	۴-۱- پهنه بندی بر اساس اولویت بندی اثرات تغییر اقلیم بر توسعه پایدار کشور
۱۷۴	۱- پهنه بندی کشور بر اساس کشاورزی پایدار (محصولات استراتژیک):
۱۷۶	۲- پهنه بندی کشور بر اساس شاخص های سلامت و بهداشت عمومی:
۱۷۸	۳- پهنه بندی کشور بر اساس حفظ تعادل اکوسیستم:
۱۸۰	۴- پهنه بندی کشور بر اساس توسعه پایدار زیست محیطی:
۱۸۲	۵- پهنه بندی کشور بر اساس سیلاب ناشی از اثرات تغییر اقلیم:
۱۸۳	۶- پهنه بندی کشور بر اساس فرونشست زمین ناشی از اثرات تغییر اقلیم:
۱۸۵	۴-۲- پهنه بندی بر اساس اولویت بندی اثرات تغییر اقلیم بر ژئوپلیتیک کشور
۱۸۶	۱- پهنه بندی کشور بر اساس ناهنجاری های اجتماعی (شاخص فلاکت):
۱۸۸	۲- پهنه بندی کشور بر اساس فقر و بیکاری:
۱۹۰	۳- پهنه بندی کشور بر اساس خشک سالی و تخریب کشاورزی:
۱۹۳	۴- پهنه بندی کشور بر اساس تغییرات عناصر اقلیمی دما و بارش
۱۹۵	۵- پهنه بندی کشور بر اساس امنیت اجتماعی:
۲۰۰	تحلیل وضعیت ژئوپلیتیک حال حاضر کشور ایران:
۲۰۷	فصل پنجم: نتیجه گیری و راهبرد ها
۲۰۹	مقدمه:
۲۱۷	نتیجه گیری بر اساس یافته های تحقیق در این کتاب:
۲۱۹	تحلیل ژئوپلیتیکی اثرات تغییر اقلیم بر توسعه پایدار کشور:

۲۱۹.....	۱- بخش توسعه اقتصادی:
۲۱۹.....	۲- بخش توسعه اجتماعی:
۲۲۰.....	۳- بخش توسعه اکولوژیکی:
۲۲۴.....	ارائه الگوی اثرات تغییر اقلیم بر اساس توسعه پایدار و ژئوپلیتیک کشور.....
۲۲۵.....	نتیجه گیری نظری از مباحث تغییر اقلیم در ایران:.....
۲۲۷.....	پیشنهادهای کاربردی جهت کاهش آسیب های ناشی.....
۲۲۹.....	برنامه مقابله با افزایش اثرات تغییر اقلیم.....
۲۲۹.....	انرژی های تجدید پذیر.....
۲۳۱.....	کاهش انتشار گازهای گلخانه ای.....
۲۳۲.....	سده انرژی های تجدید پذیر و توسعه پایدار در کشور.....
۲۳۴.....	سازگاری با شرایط.....
۲۳۵.....	۱- بخش کشاورزی:
۲۳۶.....	۲- بخش بهداشت عمومی:
۲۳۷.....	۳- بخش امنیت اجتماعی:
۲۳۷.....	۴- بخش بهره وری انرژی و استفاده از انرژی های پاک:
۲۳۸.....	۵- اجرای کشاورزی هوشمند اقلیمی (CSA).....
۲۳۹.....	وظایف دولت در خصوص تغییرات اقلیمی.....
۲۴۲.....	پیشنهادهای پژوهشی برای تحقیقات آتی دانشجویان و پژوهشگران:.....
۲۴۳.....	۱- منابع فارسی:
۲۴۷.....	۲- منابع اینترنتی:
۲۴۸.....	۳- منابع انگلیسی:

پیشگفتار

تغییر آب و هوا به تغییر چشمگیر و طولانی مدت در پراکنش الگوهای جوی در بازه‌های زمانی ده‌ها تا میلیون‌ها سال گفته می‌شود. آنچه تغییر کنونی آب و هوا را متمایز می‌کند این است که انسان‌ها نقش مهمی در روند گرمایش جهانی دارند. اثرات تغییر اقلیم منجر به کمبود آب و غذا، بیماری، بیکاری و مهاجرت، فقر، تنش‌ها در خصوص منابع و بی‌ثباتی جهانی می‌شود. هدف از تهیه این کتاب تحلیل اثرات تغییر اقلیم در کشور و تأثیر آن بر توسعه پایدار و ژئوپلیتیک و ارائه الگو در مناطق مختلف کشور است. این کتاب شامل ۵ فصل می‌باشد که فصل اول مربوط به کلیات و اهمیت ضرورت تحقیق در خصوص اثرات تغییر اقلیم با توجه به شرایط ژئوپلیتیکی کشور بر مناطق مختلف کشور و اثرات و تبعات منفی تغییر اقلیم به خصوص در توسعه پایدار کشور مورد بحث قرار می‌گیرد. در فصل دوم به تعاریف عملیاتی و مبانی نظری ژئوپلیتیک و ارتباط آن با مکاتب زیست محیطی و ژئوپلیتیک تغییر اقلیم و همچنین مفهوم علمی تغییر اقلیم و علل پیدایش و اثرات تغییر اقلیم در جهان می‌پردازیم. در فصل سوم به مباحث مربوط به اثرات تغییر اقلیم در کشور ایران و نظر دانشمندان و صاحب نظران در این حیطه و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی اثرات تغییر اقلیم در ایران می‌پردازیم و در فصل چهارم با استفاده از نرم افزار (GIS) پهنه‌بندی کشور به اعتبار اثرات تغییر اقلیم و توسعه‌یافتگی مناطق کشور ترسیم گردید. سپس به وسیله آزمون مقایسه‌ای فریدمن در نرم افزار Spss اولویت‌بندی پارامترهای تأثیرگذار تغییر اقلیم در ژئوپلیتیک پرداخته که به ترتیب عبارت‌اند از ۱- فقر و بیکاری ۲- خشک‌سالی ۳- امنیت اجتماعی و همچنین اثرات اولویت بندی شده تغییر اقلیم در توسعه پایدار عبارت‌اند از ۱- تولید محصولات استراتژیک کشاورزی و دامی ۲- سلامت

و بهداشت عمومی و ۳- حفظ تعادل اکوسیستم بیشترین تأثیر را در کشور خواهد داشت. در فصل پنجم به نتیجه گیری مباحث مطرح شده در فصل قبل پرداخته که بر اساس شاخص‌های اولویت‌بندی شده اثرات تغییر اقلیم بر توسعه پایدار و ژئوپلیتیک کشور ایران، بیشترین ضربه‌پذیری را در خصوص اثرات تغییر اقلیم با توجه به سطح توسعه‌یافتگی مواجه خواهند شد را مورد بررسی و کشف قرار می‌دهد. در پایان فصل بر لزوم اجرای روش‌های مؤثر از جمله آبخیزداری و استفاده از انرژی‌های پاک جهت کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای برای سازگاری با اثرات تغییر اقلیم تأکید شده است.

در پایان این کتاب را به کلیه دوستان علم و دانش و همچنین دلسوزان و برنامه ریزان و مدیران کشوری که دغدغه رفع مشکلات و معضلات جامعه کشور را در صورت وقوع اثرات اقلیم برخی از استان نسبت به سایر استان‌ها آسیب‌پذیرتر خواهند شد جهت اطلاع، یادآوری و برنامه ریزی به موقع تقدیم می‌کنم

این کتاب مستخرج شده از رساله دکتری با عنوان تحلیل ژئوپلیتیکی تغییر اقلیم و ارائه الگوی مؤثر بر مبنای توسعه پایدار در استان تهران در رشته جغرافیای سیاسی با گرایش ژئوپلیتیک غرب آسیا از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات می‌باشد. از معاونت پژوهش دانشگاه همچنین اساتید گرانمایه خود، به‌ویژه آقای دکتر محمد اخباری دانشیار رشته جغرافیای سیاسی و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد تهران مرکز به عنوان مشاور رساله و همچنین دکتر حسین محمدی استاد تمام رشته جغرافیای اقلیم شناسی و عضو هیات علمی دانشگاه تهران که در تهیه این کتاب اینجانب را یاری نمودند و همچنین انتشارات سمیع در چاپ و نشر این کتاب صمیمانه کمال تشکر و قدردانی را دارم.

نویسنده

محمد بصیری صدر